

10. Рішення суду загальної юрисдикції: Рішення у справі № 398/14/18 від 13 квітня 2018 р. / Олександрійський міськрайонний суд Кіровоградської області. URL: <http://eyestr.court.gov.ua/Review/73353060>.
11. Рішення суду загальної юрисдикції : ухвала у справі № 456/3781/15-ц від 20 лютого 2018 р. / Апеляційного суду Львівської області. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72336366>.
12. Конституція України в редакції станом на 06.11.2018 р.: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 06.11.2018).
13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 06.11.2018).
14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення 06.11.2018).
15. Рішення суду загальної юрисдикції: ухвала у справі № 594/287/18/ Апеляційного суду Тернопільської області. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76374002>.

УДК 347.15

ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ЗАЧАТОЇ, АЛЕ ЩЕ НЕ НАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

LEGAL PROVISIONS OF ANOTHER, ANOTHER UNDERTAKING UNDER THE LAW OF UKRAINE AND EU COUNTRIES

**Круглова О.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ**

**Котляров С.О., курсант
факультету економіко-правової безпеки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ**

Стаття присвячена визначенню правового статусу зачатої дитини. Авторами аналізуються сучасні підходи до питання реалізації природних прав ненародженої дитини на життя: надання їй статусу суб'єкта цивільних прав та наділення відповідною правосуб'єктністю, визнання її об'єктом – надання таким чином ембріону людини правового режиму речі або ж визнання зачатої дитини частиною материнського організму.

Ключові слова: ембріон, дитина, правовий статус ембріона, правоздатність, особливий об'єкт правового регулювання, репродуктивні права людини, конституційне право, цивільне право.

Статья посвящена определению правового статуса зачатого ребенка. Авторами анализируются современные подходы к вопросу реализации естественных прав нерожденного ребенка на жизнь: предоставление ему статуса субъекта гражданских прав и соответствующей правосубъектности, признание его объектом – закрепление, таким образом, за эмбрионом человека правового режима вещи, определение зачатого ребенка частью материнского организма.

Ключевые слова: эмбрион, ребенок, правовой статус эмбриона, правоспособность, особый объект правового регулирования, репродуктивные права человека, конституционное право, гражданское право.

The article is devoted to the definition of the legal status of the conceived child. The authors analyse modern approaches to the realization of the natural rights of the unborn child to life. The relevance of this study is that in the question of the legal status of the human embryo there is no proper legal regulation. Currently, there is no single point of view on the legal status of the embryo, neither among scholars, lawyers, nor in regulations of international and national legislation. The purpose of this study is the analysis of individual civil law issues determining the legal status of the human embryo, namely, granting him the status of a subject of civil rights, endowed with the appropriate legal personality, or object – thus consolidating the status of the subject in the embryo, or determining its part of the parent body, thereby giving the mother the right to dispose of the embryo at his own discretion.

There is a need to justify a modern approach to solving actual problems - the realization of the natural rights of the unborn child to life and the free disposal of his life in modern society. Solving this problem requires studying the place and role of the embryo in constitutional law. The basic freedoms, their breadth, reality, and guarantee must express not only the actual, but also the legal status of the embryo in society and in the world. Important for this will be the assessment and qualification of its main capabilities, as subjective, that is, personal, individual, which belongs not only to everyone but also to everyone, gives their owners real opportunities for appropriate actions, satisfaction of needs, use of various social benefits, so and those that depend on other entities within certain limits established by law.

Key words: embryo, child, embryonic legal status, legal capacity, special object of legal regulation, reproductive human rights, constitutional law, civil law.

Нині в законодавстві України відсутні положення, які б визначали момент, з якого починається захист права на життя зачатої дитини (ембріона) та передбачали б можливість набуття нею конституційних та цивільних прав. Постає потреба у формуванні сучасного підходу до вирішення актуальних проблем, що виникають у зв'язку з цим, – визначення порядку реалізації природних прав ненародженої дитини на життя і визначення суб'єктів розподілення її життям у сучасному суспільстві.

Актуальність цього напрямку дослідження зумовлена євроінтеграційними процесами, що відбуваються у нашій країні, яка прагне стати дійсно демократичною державою, що забезпечить гідний захист прав та інтересів своїм громадянам на рівні європейських стандартів. Одним із найважливіших прав людини, які потребують уваги та забезпечення, є право на життя. І найбільш вразливою та незахищеною істотою, яка може претендувати на такий захист, є зачата, але ще не народжена дитина (ембріон).

Кожна європейська сучасна правова країна мусить визначити юридичний статус таких дітей, виходячи з позицій гуманності та цивілізованості.

Нині загальновизнано серед природних, невід'ємних прав людини найголовнішими є право на життя. Зміст його полягає в тому, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Право на життя є першоосновою усіх інших прав, воно являє собою абсолютну цінність світової цивілізації. Усі інші права втрачають сенс і значення у разі смерті людини.

Так, закріпивши в конституційних нормах право на життя людини, законодавці багатьох сучасних держав світу не вказали той самий момент, коли саме виникне таке право. У зв'язку з цим постає потреба врегулювання правового статусу ембріона. Отже, проблему правового статусу ненародженої дитини в юридичній науці, насамперед, пов'язують із правом на життя.

Нині немає єдиної позиції щодо юридичного статусу зачатої дитини ні серед вчених-юристів, ні в нормативних актах міжнародного та національного законодавства. Серед вітчизняних і зарубіжних науковців, які працювали над вивченням різних аспектів правового статусу ембріона людини, необхідно назвати Н. Беседкіну, А.В. Майфата, М.М. Малєйну, О.О. Пунду, З.В. Ромовську, Р.О. Стефанчука, К.М. Світньова та інших.

Метою статті є аналіз окремих цивільно-правових питань визначення правового статусу зачатої дитини (ембріона людини), а саме надання їй статусу суб'єкта цивільних прав, наділення відповідною правосуб'єктністю, визнання її об'єктом, надання таким чином ембріону людини правового режиму речі або ж визначення зачатої дитини частиною материнського організму, надання при цьому матері права розпоряджатись ембріоном на власний розсуд.

Аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури з досліджуваної теми показав, що є три підходи до визначення моменту початку охорони людського життя в законодавчому порядку: *абсолютистський, ліберальний і градуалістичний (помірний)* [1].

Прибічники так званої абсолютистської позиції розглядають запліднену яйцеклітину, або ембріон, як людську істоту, яка має безумовну цінність і право на життя. Саме тому забороняється здійснювати які-небудь дії, які перешкоджають або припиняють її розвиток. Таким чином, обов'язком держави є забезпечення розвитку життя на будь-якій стадії і її абсолютний захист.

Друга точка зору – ліберальна – ґрунтується на положенні, згідно з яким «на будь-якій стадії розвитку ембріон не може бути визнаний як особа» Це означає, що він має незначну цінність або навіть взагалі її позбавлений, тому ембріон не потребує особливого захисту і не наділяється правом на життя. Послідовники цієї точки зору вважають, що ембріон не має тієї цінності, яка гідна державного захисту.

Прибічники помірної позиції вважають, що «запліднена» яйцеклітина розвивається в людську істоту поступово й ембріон має значну, але не абсолютну цінність. У рамках цієї позиції одні автори вважають, що ембріон набуває права на життя, досягши певного рівня розвитку, інші – досягши життєдіяльності. Проте єдиної думки немає.

Відомості з ембріології дають змогу створити чітке уявлення про початок людського життя. Однак, як зазначає доктор теології А.Дж. Католо, відповідь на питання, чи людський ембріон є особою, перебуває поза компетенцією біологічних наук. Єдиною відповіддю біолога може бути твердження, що «ембріон вже від моменту зачаття становить індивідуальне людське життя, яке розвивається» [2].

Як у вітчизняному, так і міжнародному законодавстві немає чіткого визначення поняття «ненародженої дитини» та її правового статусу. Загалом правовий статус людини – це юридично закріплене становище особи в суспільстві, її права та обов'язки. Що б визначити правовий статус

ненародженої дитини, варто встановити момент початку її життя. У міжнародних та національних джерелах немає єдиного підходу до визначення моменту права на життя та початку її правосуб'єктності. У доктринальних джерелах можна визначити кілька підходів до визначення моменту правосуб'єктності життя ембріона: 1) ембріональний – виникає з моменту зачаття дитини; 2) натусіальний – за цього підходу вважається, що життя починається з моменту народження; 3) початком життя є формування нервової системи.

Закон України «Про охорону дитинства» в ст. 6 говорить, що кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я: «Народження фіксується відповідними медичними органами на момент відділення життєздатної дитини від організму матері» [3].

В українському законодавстві не визначено правовий статус ненародженої дитини, але в ст. 27 Конституції України вказано, що кожен має право на життя, ніхто не може бути позбавлений такого права [4]. У ст. 1261 Цивільного кодексу України зазначається, що у випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини, наприклад, право спадкування – право на спадкування мають діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені живими після його смерті [5].

Варто зазначити, що в ч. 2 ст. 110 Сімейного кодексу України міститься норма про неприпустимість пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини. Це правило захищає жінку в період вагітності від непотрібних хвилювань і переживань, пов'язаних із розлученням, а значить, охороняє здоров'я матері та дитини [6].

Зауважимо, що у 119 державах світу переривання вагітності допускається тільки у разі загрози для життя або здоров'я матері. В 70 державах світу жінка має право самостійно зробити вибір і вирішувати, чи готова вона подарувати життя новій людині [7]. Кримінальне законодавство України не встановлює відповідальності за штучне переривання вагітності (аборт). Отже, жінка має право вибору, може розпоряджатись своїм тілом та обрати дії.

У ст. 15 Конституції Словачкої республіки визнано право ненародженої дитини: кожен має права на життя, людське життя гідне охорони ще до народження. У такому разі жінка позбавляється права вибору, вона не має повної можливості розпоряджатись своїм тілом [8].

У ст. 2 Конституції Федеративної республіки Німеччина вказано, що кожен має право на життя та фізичну недоторканість. Свобода особистості непорушна. Своєю чергою, ненароджена дитина вже існує, а отже, захищається законом, найвищим нормативно-правовим актом. Втім у ч. 1 ст. 2 Конституції Федеративної республіки Німеччина зазначено, що кожен має право на незалежний розвиток своєї особистості в тій мірі, яка не порушує права інших [9]. Тобто можна аналізувати: чи порушує ембріон матері її право на незалежний розвиток та життя, чи право матері штучно перервати вагітність не порушує право ненародженої дитини? Виникає колізійне питання: чиї права буде захищати закон?

Конституція Ірландії зрівнює права жінки та ненародженої дитини. Держава визнає право ненародженої дитини і гарантує у своїх законах повагу і, наскільки це можливо, захищає і підтримує своїми законами це право. В цій країні права ембріона мають таку саму юридичну силу, як і права правоздатної людини [10].

Розглядаючи законодавство європейських держав щодо легітиматії абортів, варто зазначити, що більшість держав це зробили. Однак на захист прав ненародженої дитини виступає Конвенція про права дитини, відповідно до преамбули якої держави-учасниці Конвенції беруть

до уваги, що «дитина внаслідок фізичної і розумової незрілості, потребує належного правового захисту, як до, так і після народження» [11].

Також у ст. 5 Американської Конвенції про права людини також передбачається, що захист права на життя починається з моменту зачаття [12]. Таким чином, цивільно-правовий статус ненародженої дитини включає такі елементи: а) цивільна правоздатність із моменту зачаття; б) особисті немайнові і майнові права – на життя, на охорону життя, на особисту недоторканність, на охорону здоров'я, на спадкування, на повагу до своєї гідності, на ім'я, на утримання, на соціальний захист тощо; в) цивільна недієздатність і потреба в особливому піклуванні з боку матері і батька; г) охорона чинним законодавством безпосередньо (охорона дитинства, надання права на спадкування, соціальний захист) чи опосередковано (через охорону здоров'я і соціальний захист вагітної жінки, охорону материнства) прав і інтересів ненародженої дитини.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що нині в Україні немає єдиного законодавчого акта, який би стратегічно і комплексно висвітлював державну охорону репродуктивного здоров'я, закріплював репродуктивні права людини та забезпечував гарантії їх здійснення. Правове регулю-

вання можливостей, які закріплюють за людиною здатність до репродукції та забезпечують здійснення цих прав, є недостатнім та несистематизованим.

У зв'язку з цим постає негайна потреба вирішення цих питань та визначення основних понять, серед яких важливе місце посідає категорія «ненароджена дитина», «зачата дитина», «ембріон» тощо. Оскільки Україна не визначила своєї позиції щодо тлумачення змісту Декларації прав дитини та Конвенції про права дитини, питання правового статусу заплідненої клітини як зародженого життя, ембріона та плоду є вкрай актуальним для подальшого розвитку законодавства. Через потужний технічний прогрес та опанування нових медичних технологій у сфері репродукції виникає потреба нового теоретичного осмислення та обґрунтування основних категорій права. Невід'ємність права людини на життя викликає необхідність створення належного правового захисту «як до, так і після народження людини», порушує питання визначення початку охорони людського життя в законодавчому порядку. Ембріон людини є позитивною можливістю фізичного існування певної фізичної особи. Таким чином, категорію «ембріон» необхідно визначити як особливий суб'єкт цивільних правовідносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перевозчикова Е.В., Панкратова Е.А. Конституционное право на жизнь и правовой статус эмбриона человека. Медицинское право. 2006. № 2 (14). С. 16.
2. Католо А.Дж. Антропологичний статус людського ембріона в аспекті проблем абортів. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/8/17.pdf>.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 30. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
4. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.
6. Сімейний Кодекс України: Закон від 10 січня 2002, № 21-22 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
7. Право на життя дитини з моменту зачаття, або ні абортів! URL: http://viranadiylybov.blogspot.com/2012/02/blog-post_14.html.
8. Конституція Словацької Республіки від 3 вересня 1992 р. URL: <http://slovakia.kiev.ua>.
9. Конституція Федеративної Республіки Німеччина від 23 травня 1949 р. URL: http://www.1000dokumente.de/index.html/index.html?c=dokument_de&dokument=0014_gru&object=translation&l=ru.
10. Конституція Ірландії від 29 грудня 1937 р. URL: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/ireland/irelnd-r.htm.
11. Про права дитини: Конвенція ООН від 20 листопада 1989 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
12. Про права людини: Американської Конвенція від 22 листопада 1989 р. URL: <https://constituanta.blogspot.com/2011/02/1969.html>.

УДК 38.334

ДО ПИТАННЯ ОБґРУНТУВАННЯ ЧИННИКІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

THE ISSUE OF SUBSTANTIATION OF INTELLECTUAL BUSINESS FACTORS

**Петренко В.О., д.т.н.,
професор кафедри інтелектуальної власності
та управління проектами
Національна металургійна академія України**

**Рудченко О.В., приватний нотаріус
Дніпровський міський нотаріальний округ**

**Соц К.С., магістрант
Національна металургійна академія України**

Стаття присвячена особливостям впровадження об'єктів права інтелектуальної власності в комерційний обіг. Досліджуються основні чинники інтелектуального бізнесу. Аналізуються як теоретичні, так і практичні аспекти інтелектуального бізнесу. Підприємницька діяльність у сфері комерційного використання об'єктів інтелектуальної власності спрямовує свої зусилля на надання комерційних, фінансових, інжинірингових, консалтингових та представницьких послуг суб'єктам права інтелектуальної власності. У цьому контексті поняття «підприємницька діяльність» збігається з поняттям «інтелектуальний бізнес». Запропоновано перелік чинників інтелектуального бізнесу.

Ключові слова: об'єкти права інтелектуальної власності, підприємництво, інтелектуальний бізнес, розпорядження правами інтелектуальної власності, чинники.

Статья посвящена особенностям внедрения объектов права интеллектуальной собственности в коммерческий оборот. Исследуются основные факторы интеллектуального бизнеса. Анализируются как теоретические, так и практические аспекты интеллектуального бизнеса. Предпринимательская деятельность в сфере коммерческого использования объектов интеллектуальной собственности на-